

JUDr. Petr Čech, LL.M., Ph.D.
Katedra obchodního práva PF UK

Posudek k diplomové práci Lucie Pružinské na téma
„Nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských smlouvách“

Rozsah práce: 84 tiskových stran
Datum odevzdání práce: 23. září 2020

1. Aktuálnost (novost) tématu

Diplomantka zvolila tradiční téma, prakticky nesmírně relevantní, jež neztrácí nic na své aktuálnosti, tím spíše ve světle neustálého vývoje právní úpravy, judikatury i tržní praxe. Je proto potřebné a užitečné je průběžně zpracovávat.

2. Náročnost tématu (teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování, použité metody)

Téma lze hodnotit jako středně náročné. Pojí se k němu slušný okruh odborných pramenů i relevantních rozhodnutí, z nichž zdaleka ne všechna jsou zohledněna v odborné literatuře. Přinejmenším část přípravy tak vyžadovala vlastní rešerše v judikatuře a jejich samostatnou analýzu. Vzhledem k unijnímu původu úpravy (a rovněž četné unijní judikatuře) bylo nezbytné pracovat rovněž s cizojazyčnými zdroji, což dále zvyšovalo nároky na zpracování tématu.

3. Kritéria hodnocení práce

A. Splnění cíle práce

Diplomantka si vytkla cíl vymezit, „co se rozumí pod pojmem ‚nepřiměřené ujednání‘, dle jakých kritérií je nepřiměřenost posuzována, které faktory hrají při tomto posuzování roli a s jakými typy ujednání se lze setkat nejčastěji“, a při tom klást důraz na unijní i tuzemskou judikaturu. Tohoto cíle (byť s několika výhradami formulovanými níže) snad dosahuje.

B. Samostatnost při zpracování tématu

Nemám důvod pochybovat, že dílo je výsledkem diplomantčiny samostatné práce.

C. Logická stavba práce

Strukturu práce nepokládám za optimální. Úvod je spíše úvodem k tématu než k práci samotné; cíle a metody práce diplomantka nastiňuje v jeho jediném (závěrečném) odstavci. Práce odděluje analýzu unijní a tuzemské úpravy a judikatury. To samo o sobě nepokládám za šťastné. Výsledkem je, že mnohé závěry učiněné ve vztahu k úpravě unijní diplomantka znovu opakuje v pasážích zaměřených na tuzemské právo, a naopak některým jevům věnuje značnou pozornost, když se zabývá právem unijním, prakticky je ale pomíjí v analýze úpravy tuzemské. V samotném oddělování obou úprav ostatně diplomantka není nijak důsledná. Podkapitolu 1.1. (pojem spotřebitele) ještě člení na rozbor unijní úpravy (podkapitola 1.1.1.) a tuzemského práva (podkapitola 1.2.), ve vztahu k pojmu podnikatele (1.3.) a spotřebitelské smlouvy (1.4) tak již ale nečiní. Předmět kapitoly 3 zjevně tvoří unijní pravidla pro nepřiměřená ujednání, když úpravě české diplomantka věnuje kapitolu 5. Přesto se v podkapitole 3.5. (a právě jen v ní) objevuje zvláštní podkapitola o stavu tuzemského práva (3.5.1.). Kapitola 4 (prostředky nápravy) prakticky jen opakuje a rozvíjí závěry kapitoly 3.5. Kladu si také otázku, nakolik bylo vůbec nezbytné uvozovat práci kapitolou 1, která se svým zaměřením (vymezení základních pojmů) vymyká cíli práce, jež si diplomantka vytkla v úvodu, vybočuje i vyšší mírou popisnosti a nepřináší prakticky nic nového ani autentického, bez čeho by se práce neobešla. Kvalitě díla by myslím prospělo, kdyby diplomantka zaměřila pozornost právě jen na fenomén nepřiměřených ujednání a rozebrala

jej o to hlouběji, třeba právě z hledisek, jež si vytkla v úvodu, tj. například včetně důsledné analýzy dostupné tuzemské judikatury (viz níže).

D. Práce s literaturou (využití cizojazyčné literatury) včetně citací

Okruh použitých pramenů zahrnuje stěžejní tuzemská díla věnovaná platné právní úpravě. Zklamáním je pro mě zcela minimální reflexe (přitom nadále využitelné) literatury z dob účinnosti starého občanského zákoníku (včetně jednoho mého příspěvku, který mohl diplomantku upozornit na významný deficit v tuzemské judikatuře k aplikaci generální klauzule, na nějž v příspěvku upozorňuji a který diplomantka v práci pomíjí), jakož i prakticky nulové zohlednění pramenů zahraničních, což (vzhledem k tomu, že významnou pozornost diplomantka věnuje úpravě unijní) nepovažuji za ideální. Také analýza současné (i starší) tuzemské judikatury mohla být důslednější. V práci postrádám odkazy na několik (třeba i kontroverzních) rozhodnutí (či stanovisek) Nejvyššího soudu k aplikaci úpravy nepřiměřených ujednání, což nekoresponduje s diplomantčíným záměrem avizovaným v úvodu práce zaměřit pozornost mimo jiné právě na tuzemskou judikaturu. Některá tato rozhodnutí přitom podporují, anebo naopak zpochybňují závěry, které diplomantka v práci činí (například, že nepřiměřená ujednání mohou být v tuzemském právu i individuálně sjednána). Zdá se mi skoro, že vlastní řešerše v judikatuře diplomantka neprováděla a zohlednila jen rozhodnutí, o nichž se zmiňují odborné prameny, které v práci použila. Ostatně i na četná rozhodnutí SD EU nezřídka odkazuje jen nepřímo, skrze shrnující dokument Evropské komise, což samo o sobě nelze mít za dostatečné. Zaráží mě rovněž, že z několika rozhodnutí, která v práci cituje, diplomantka nepřebírá zásadní závěry, které se v nich soud činí a které se přitom týkají otázek, jimž se v práci jinak věnuje. Z rozhodnutí Nejvyššího soudu ke sp. zn. 33 Cdo 1295/2018 (viz odkaz v poznámce č. 49) například diplomantka na str. 17 cituje pasáž odůvodnění vymezující spotřebitele a důvody jeho zvláštní ochrany. Přitom tuto pasáž Nejvyšší soud nevyslovil poprvé v citovaném rozhodnutí, nýbrž přejal ze svého staršího (sbírkového!) rozhodnutí k jiné věci, což se zřetelně podává ze samotného odůvodnění odkazem v závorce. Standardům vědecké práce by přitom odpovídalo citovat rovnou původní rozhodnutí Nejvyššího soudu. Závěr, který se z rozhodnutí citovaného diplomantkou podává jako nový a stěžejní, přitom diplomantka zcela přehlíží, když v jiné části práce se s ním dostává do rozporu. Očekávám, že tento rozpor sama odhalí a napraví alespoň v průběhu ústní obhajoby. Podobně na str. 34 v poznámce č. 140 diplomantka cituje významné rozhodnutí SD EU ve věci C-415/11, pokud jde o posuzování významné nerovnováhy, aniž si nicméně všimá, jaké závěry se z téhož rozhodnutí podávají pro chápání pojmu přiměřenosti, resp. poctivosti, resp. dobré víry v objektivním smyslu. V práci ostatně marně hledám byť jen analýzu stěžejní tuzemské judikatury k ekvivalenci těchto pojmů, tj. „přiměřenosti“ (jak používá nový občanský zákoník), „poctivosti“ (jak zmiňuje český překlad směrnice), resp. „dobré víry“ (jak uváděl starý zákoník občanský), ale třeba i k tomu, která ujednání ještě představují dohodu o předmětu či ceně, jsou tudíž z přezkumu přiměřenosti vyloučena, či jak nahlížet na ujednání o způsobu změny takových dohod. Ve zmínce o nepřiměřenosti klauzule automaticky prolongující dobu, na kterou se smlouva uzavírá, na str. 86 práce bych rovněž očekával odkaz na významný tuzemský judikatorní pramen (který diplomantka na jiném místě práce sama cituje). Ocením, když také tyto okruhy diplomantka rozvede u ústní obhajoby.

E. Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu)

Hloubku diplomantčiny analýzy nemám za ideální. Prakticky ve všech kapitolách diplomantka pomíjí významné otázky či aspekty (ale i rozhodnutí - viz výše), které se k nim pojí, kterých se v práci často i přímo či nepřímo dotýká a které by zasluhovaly pozornost. Jen příkladmo mohu zmínit postavení společníka či člena statutárního orgánu (spotřebitel či nikoliv?), který poskytuje zajištění za dluhy „své“ společnosti (bohatě projudikované SD EU, a to – mezi jinými – opět i rozhodnutím, které diplomantka v práci cituje), posuzování nepřiměřenosti ujednání, jež výslovně předvídá právní úprava (například dohody o alternativním způsobu uspokojení zástavního věřitele

ze zástavy), či slučitelnosti tuzemské úpravy s unijní, jestliže výslovně nepřebírá všechny body přílohy směrnice vypočítávající typicky nepřiměřená ujednání. Uvítám, jestliže diplomantka své závěry doplní, resp. rozšíří alespoň v průběhu ústní obhajoby.

F. Úprava práce (text, grafy, tabulky)

Formální úroveň práce je standardní. Diplomantka snad až nadměru přejímá přímé citace z použitých pramenů, aniž by se jednalo o tak specifické texty, které by nesnesly parafrázi.

G. Jazyková a stylistická úroveň

Práce vykazuje slušnou slohovou i jazykovou úroveň. Několik gramatických chyb a překlepů jsem v ní přesto zaznamenal, a to i hrubých.

4. Případná další vyjádření k práci

Některá diplomantčina tvrzení v práci jsou nepřesná či dokonce nesprávná, ať již formulačně, nebo častěji věcně. Uvítám, jestliže je diplomantka uvede na pravou míru v průběhu ústní obhajoby. Na str. 10 se zabývá otázkou „které závazky jsou smlouvami spotřebitelskými a které nikoliv“. Chápe tedy pojem „závazek“ jako synonymum pojmu „smlouva“? Na str. 15 označuje zákon o ochraně spotřebitele jako „veřejnoprávní akt“. Na str. 41 tvrdí, že k nezávaznosti zneužívajícího ujednání není třeba soudního či jiného rozhodnutí, „neboť tato nezávaznost vyplývá přímo ze směrnice“. Na str. 46 lze číst, že nepřiměřená ujednání (když dle zákona se k nim nepřihlíží) jsou zdánlivá (!), případně že zdánlivá bude celá smlouva, nepůjde-li tato ujednání oddělit od jejího zbytku. Na str. 47 diplomantka uvádí, že tuzemská úprava jde pravidlem o tom, že spotřebitel se může dovolat nepřiměřeného ujednání, nad rámec směrnice (což odporuje i závěrům, jež činí na str. 45). Na str. 61 konstatuje, že pravidlo contra proferentem se prosadí přednostně proti pravidlu o výkladu nejpříznivějším pro spotřebitele. Závěry judikatury o nepřijatelnosti dohody o smluvní pokutě (a dalších „podstatných“ ujednání) v obchodních podmínkách (str. 65 a násl.), vážící se k poměrům starého práva, bez dalšího (vyjma stručné zmínky v jediném odstavci na str. 67, ze které není patrné, jaké dopady z ní vyvozuje) přenáší do poměrů práva nového. Na str. 71 kategoricky uzavírá, že nebude-li mít zboží obvyklé vlastnosti, aniž pro to bude objektivní důvod, posoudí se jako nepřiměřené každé ujednání vylučující odpovědnost zcizitele za takové „vady“. Shora však sama vymezuje (dle mého – pro účely práce – zčásti nadbytečně), kdy jediné půjde o vady plnění, a tedy nastoupí zcizitelova odpovědnost za ně. Na str. 74 uvažuje o nepřiměřenosti ujednání o výši zálohy. Na str. 77 označuje za širší úpravu směrnice, která (oproti tuzemské úpravě odstoupení) navíc zmiňuje jednostranné „zrušení“ smlouvy. Na str. 78 pojednává o přiměřené výpovědní „lhůtě“, která má být poskytnuta spotřebiteli. Na str. 87 prohlašuje za nepřiměřené každé ujednání, které neumožní spotřebiteli odstoupit od smlouvy o úvěru, odstoupí-li od koupě věci, na jejíž pořízení úvěr sjednal. Atd. Ve výčtu bych mohl pokračovat, pro účely tohoto posudku to však nepokládám za nezbytné.

5. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě

Výše dle textu ad 3.D. a E. a 4.

6. Doporučení / nedoporučení práce k obhajobě a navržený klasifikační stupeň

Práce je způsobilá obhajoby. Její výsledné hodnocení ponechávám závislým na průběhu této obhajoby. Předběžně ji nicméně (vzhledem k uvedeným výhradám) navrhuji klasifikovat nejvýše stupněm dobře.

V Praze dne 28. prosince 2020

JUDr. Petr Čech, LL.M., Ph.D.